

System ubezpieczeń społecznych : zagadnienia podstawowe / redakcja naukowa Grażyna Szpor ; Zofia Kluszczyńska, Wiesław Koczur, Katarzyna Roszewska, Katarzyna Rubel, Grażyna Szpor, Tadeusz Szumlicz. – 8. wyd., stan prawny na 1 września 2016 r. – Warszawa, 2016

Spis treści

Wykaz skrótów	13
Wstęp	17
Rozdział 1	
Ubezpieczenia w systemie zabezpieczenia społecznego	21
1.1. Prawne podstawy zabezpieczenia społecznego	21
1.1.1. Zabezpieczenie społeczne w prawie międzynarodowym	21
1.1.2. Konstytucyjne prawa socjalne	23
1.1.3. Zabezpieczenie społeczne w polskich konstytucjach	25
1.1.4. Administracja zabezpieczenia społecznego	27
1.2. Ubezpieczeniowa metoda zabezpieczenia społecznego	29
1.2.1. Metody zabezpieczenia społecznego	29
1.2.2. Cechy metody opiekuńczej	30
1.2.3. Cechy metody zaopatrzeniowej	31
1.2.4. Cechy ubezpieczenia społecznego	32
1.2.5. Pojęcie i rodzaje ubezpieczenia społecznego	34
1.3. Ewolucja regulacji prawnej ubezpieczeń społecznych	35
1.3.1. Geneza ubezpieczeń	35
1.3.2. Rozwój ubezpieczeń w XX wieku	36
1.3.3. Kryzysy i reformy ubezpieczeń w Polsce	37
1.4. Ubezpieczenia społeczne jako materia ustawowa	39
1.4.1. Cele i kryteria wyodrębniania prawa ubezpieczeń społecznych	39
1.4.2. Przesłanki wyboru ubezpieczeniowej metody zabezpieczenia	42
1.4.3. Ustawy z zakresu ubezpieczeń społecznych	43
1.4.4. Rozporządzenia z zakresu ubezpieczeń społecznych	48
Literatura	50
Rozdział 2	
Struktura systemu ubezpieczeń społecznych	53
2.1. System ubezpieczeń społecznych	53
2.1.1. Pojęcie i klasyfikacja systemów	53
2.1.2. System organizacyjny ubezpieczeń	54
2.1.3. System finansowy ubezpieczeń	57
2.1.4. System informacyjny ubezpieczeń	61

2.2. Ubezpieczeni	66
2.2.1. Zasady podlegania ubezpieczeniom	66
2.2.2. Uprawnienia	69
2.2.3. Obowiązki	71
2.3. Płatnicy składek	73
2.3.1. Pojęcie składki i zasady jej ustalania	73
2.3.2. Pracodawcy i inne podmioty opłacające składki	74
2.3.3. Obowiązki i uprawnienia płatników składek	77
2.4. Zakład Ubezpieczeń Społecznych	82
2.4.1. Organy	82
2.4.2. Zakres działania	85
2.4.3. Funkcje kontrolne	87
Literatura	91

Rozdział 3

Świadczenia pieniężne w razie choroby i macierzyństwa	93
3.1. Zakres ubezpieczenia chorobowego	93
3.1.1. Zakres przedmiotowy	93
3.1.2. Zakres podmiotowy	95
3.2. Zasiłek chorobowy	97
3.2.1. Warunki nabycia prawa do zasiłku chorobowego	97
3.2.2. Wynagrodzenie gwarancyjne	100
3.2.3. Wyłączenie prawa do zasiłku chorobowego	101
3.2.4. Pozbawienie prawa do zasiłku chorobowego	104
3.2.5. Wysokość zasiłku chorobowego	106
3.3. Świadczenie rehabilitacyjne	109
3.3.1. Przesłanki prawa do świadczenia	109
3.3.2. Okres pobierania i wysokość świadczenia	110
3.4. Zasiłek wyrównawczy	111
3.4.1. Warunki nabycia prawa do zasiłku	111
3.4.2. Wysokość i okres wypłacania zasiłku	112
3.5. Zasiłek macierzyński	112
3.5.1. Warunki nabycia prawa do zasiłku	112
3.5.2. Wysokość i okres pobierania zasiłku	115
3.5.3. Zasiłek macierzyński za okres urlopu ojcowskiego	118
3.6. Zasiłek opiekuńczy	118
3.6.1. Warunki nabycia prawa do zasiłku	118
3.6.2. Okres pobierania zasiłku opiekuńczego i jego wysokość	119
3.7. Postępowanie w sprawach ustalania prawa do zasiłków i ich wypłaty	121
Literatura	123

Rozdział 4

Ubezpieczenie społeczne z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych	125
4.1. Pojęcia „wypadek przy pracy” i „choroba zawodowa”	125

4.2. Postępowanie w sprawach wypadków przy pracy i chorób zawodowych	130
4.2.1. Postępowanie w sprawach z zakresu wypadków przy pracy	130
4.2.2. Postępowanie w sprawach z zakresu chorób zawodowych	132
4.3. Zakres podmiotowy ubezpieczenia społecznego z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych	135
4.4. Świadczenia z ubezpieczenia wypadkowego	138
4.4.1. Katalog świadczeń	138
4.4.2. Świadczenia odszkodowawcze	140
4.4.3. Świadczenia zasiłkowe	143
4.4.4. Świadczenia rentowe oraz dodatki do tych świadczeń	145
4.5. Zasady ustalania wysokości składki na ubezpieczenie wypadkowe	150
4.6. Prewencja wypadkowa i zasady jej finansowania	153
Literatura	154

Rozdział 5

Emerytury i renty z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych	157
5.1. Zakres świadczeń z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych	157
5.2. Warunki nabycia prawa do świadczeń pieniężnych z ubezpieczenia społecznego	161
5.2.1. Przesłanki nabycia prawa do świadczeń	161
5.2.2. Pojęcie okresów składkowych i nieskładkowych	162
5.2.3. Wniosek o ustalenie prawa do świadczeń	164
5.3. Emerytury	166
5.3.1. Emerytury dla osób urodzonych przed rokiem 1949	166
5.3.2. Emerytury dla osób urodzonych w latach 1949-1969	169
5.3.3. Emerytury dla pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze	170
5.3.4. Emerytury dla osób urodzonych po roku 1969	174
5.3.5. Kapitał początkowy	177
5.3.6. Odrębne formy świadczeń emerytalno-rentowych	180
5.4. Renty z tytułu niezdolności do pracy i renta rodzinna	185
5.4.1. Pojęcie i rodzaje niezdolności do pracy	185
5.4.2. Przesłanki nabycia prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy	189
5.4.3. Renta szkoleniowa	190
5.4.4. Renta rodzinna	191
5.4.5. Waloryzacja świadczeń	193
5.4.6. Zasiłek pogrzebowy	195
5.5. Zasady przyznawania i wypłaty świadczeń	196
5.5.1. Właściwość organów orzekających	196
5.5.2. Decyzje w sprawach świadczeń	196
5.5.3. Ustanie prawa do świadczeń	198
5.5.4. Wstrzymanie prawa do świadczeń	198
5.5.5. Postępowanie sądowe w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych	199

Literatura	201
Rozdział 6	
Organizacja i funkcjonowanie funduszy emerytalnych	203
6.1. Drugi (kapitałowy) filar systemu emerytalnego w Polsce	203
6.1.1. Otwarty Fundusz Emerytalny jako instytucja wspólnego inwestowania na cel emerytalny	205
6.1.2. Członkostwo w Otwartym Funduszu Emerytalnym	206
6.1.3. Składki na Otwarty Fundusz Emerytalny	208
6.1.4. Funkcjonowanie Otwartego Funduszu Emerytalnego	211
6.1.5. Powszechne Towarzystwo Emerytalne jako instytucja zarządzająca OFE	212
6.1.6. Działalność lokacyjna OFE	215
6.1.7. Ocena wyników inwestycyjnych OFE	220
6.2. Obowiązki informacyjne i nadzór nad OFE	223
6.2.1. Obowiązki informacyjne OFE	223
6.2.2. Nadzór nad OFE	225
6.2.3. Przegląd funkcjonowania systemu emerytalnego - aspekt kapitałowy	228
6.3. Wypłata środków z OFE	229
6.4. Świadczenia emerytalne ze środków kapitałowych	231
6.4.1. Ogólne reguły ustalania świadczeń emerytalnych według zasady zdefiniowanej składki	231
6.4.2. Formy organizacyjne wypłat emerytur kapitałowych ..	238
6.4.3. Wypłata emerytury uwzględniającej uprawnienia kapitałowe	239
6.5. Pracowniczy fundusz emerytalny	243
Literatura	244
Rozdział 7	
Pracownicze programy emerytalne, indywidualne konta emerytalne oraz konta zabezpieczenia emerytalnego	246
7.1. Trzeci filar zabezpieczenia emerytalnego	246
7.2. Formy pracowniczego programu emerytalnego	248
7.3. Podmioty pracowniczego programu emerytalnego	253
7.4. Tworzenie i likwidacja pracowniczego programu emerytalnego	254
7.4.1. Zakładowa umowa emerytalna	254
7.4.2. Deklaracja przystąpienia do programu emerytalnego	257
7.4.3. Rejestracja pracowniczego programu emerytalnego	258
7.4.4. Likwidacja pracowniczego programu emerytalnego	260
7.5. Składka z tytułu uczestnictwa w pracowniczym programie emerytalnym	261
7.5.1. Składki podstawowa i dodatkowa	261
7.5.2. Zawieszenie odprowadzania składek podstawowych	263
7.6. Zwrot i wypłata środków z pracowniczego programu emerytalnego	264
7.6.1. Zwrot środków	264

7.6.2. Wypłata zgromadzonych środków	265
7.6.3. Wypłata transferowa	266
7.7. Indywidualne konta emerytalne	267
7.7.1. Formy IKE	267
7.7.2. Umowa o prowadzenie IKE	267
7.7.3. Osoby uprawnione do gromadzenia środków na IKE	269
7.7.4. Limit środków zgromadzonych na IKE	269
7.7.5. Wypłata, wypłata transferowa oraz zwrot środków zgromadzonych na IKE	270
7.8. Indywidualne konta zabezpieczenia emerytalnego	272
7.8.1. Formy IKZE	272
7.8.2. Umowa o prowadzenie IKZE	273
7.8.3. Osoby uprawnione do gromadzenia środków na IKZE	275
7.8.4. Limit środków zgromadzonych na IKZE	275
7.8.5. Wypłata, wypłata transferowa oraz zwrot środków zgromadzonych na IKZE	276
Literatura	277

Rozdział 8

Ubezpieczenie społeczne rolników 279

8.1. Geneza ubezpieczenia społecznego rolników indywidualnych	279
8.2. Zasady organizacji ubezpieczenia społecznego rolników	280
8.3. Zakres podmiotowy ubezpieczenia społecznego rolników	284
8.3.1. Podmioty ochrony ubezpieczeniowej	284
8.3.2. Ubezpieczenie obowiązkowe	286
8.3.3. Ubezpieczenie dobrowolne	289
8.4. Świadczenia z ubezpieczenia społecznego rolników	292
8.4.1. Świadczenia wypadkowe, chorobowe i macierzyńskie	292
8.4.2. Świadczenia z ubezpieczenia emerytalno-rentowego	296
8.4.3. Ocena obowiązujących rozwiązań	308
8.5. Finansowanie ubezpieczenia społecznego rolników	310
Literatura	316

Rozdział 9

Koordinacja krajowych systemów zabezpieczenia społecznego w Unii Europejskiej 320

9.1. Pojęcie i zasady ogólne unijnej koordynacji zabezpieczenia społecznego	320
9.1.1. Pojęcie unijnej koordynacji zabezpieczenia społecznego	320
9.1.2. Zasady unijnej koordynacji zabezpieczenia społecznego	323
9.2. Zakres podmiotowy unijnej koordynacji zabezpieczenia społecznego	325
9.3. Zakres przedmiotowy unijnej koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego	326
9.3.1. Systemy świadczeń objęte unijną koordynacją	326
9.3.2. Systemy świadczeń wyłączone z zakresu unijnej koordynacji	330

9.4. Skutki włączenia polskiego systemu zabezpieczenia społecznego w ramy unijnej koordynacji	332
Literatura	334

Rozdział 10

Wybrane zagadnienia ubezpieczeń społecznych w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego i Sądu Najwyższego	337
10.1. Uwagi ogólne	337
10.2. Właściwy tytuł do ubezpieczeń społecznych	338
10.3. Zawieranie umów o pracę w celu uzyskania ochrony ubezpieczeniowej	344
10.4. Podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne	348
10.5. Zasady opłacania składek na ubezpieczenia społeczne	358
10.6. Stosowanie Ordynacji podatkowej w systemie ubezpieczeń społecznych	363
10.7. Nabycie prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy	371
10.8. Nabycie prawa do emerytury	378
10.9. Wcześniejsze emerytury. Emerytury pomostowe	381
10.10. Nabycie prawa do renty rodzinnej	391
10.11. Ustalanie wysokości emerytur	396
10.12. Prawo do świadczeń w ustawie zasiłkowej	400
10.13. Podstawa wymiaru świadczeń z ustawy zasiłkowej	403
10.14. Brak lub utrata prawa do świadczeń z ustawy zasiłkowej	405
10.15. Przyczyna zewnętrzna nagłego zdarzenia i jego związek z pracą	409
Literatura	417

oprac. BPK